

En forskningsresa till Brittiska Ostafrika och Abessinien 1932–1933¹.

Av **Erik Nilsson.**

Under åren 1927—28 företog jag undersökningar inom Brittiska Ostafrika över spåren efter kvartära klimatväxlingar. Det blev då så småningom klart för mig, att det även på de högsta bergen å de abessinska platåerna borde vara utsikter att finna moräner efter kvartärtidens glaciärer, liknande dem, som jag studerat på Mount Elgon, Mount Kenya, Kilimandjaro och Ruwenzori. Likaså borde det då också hava funnits fornsjöar i den, del av den stora Ostafrikanska gravsänkan eller Rift Valley, som skär igenom Abessinien, då de funnits i samma gravsänka inom Kenyakolonien. Detta förutsätter emellertid att de nederbördsrika tider, som då bevisligen härskade vid ekvatorn, även sträckt sina verkningar till Abessinien, vilket dock betvivlades av en del geologer och meteorologer.

I början av aug. 1932 kunde jag åter taga upp fältarbetet i Brittiska Ostafrika för vissa kompletterande undersökningar samt strax före jul samma år bege mig till Abessinien, där jag arbetade till i juli förra året.

Till alla dem, som genom stipendier eller på annat sätt gjort det möjligt för mig att företaga denna resa, begagnar jag nu tillfället att uttrycka mitt värdsamma tack! I främsta rummet uttalar jag min stora tacksamhet till Hans Kungliga Höghet Kronprinsen för ett introduktionsbrev, som varit mig till utomordentligt stor hjälp. Till Svenska sällskapet för antropologi och geografi ber jag att få rikta mitt värdsamma tack för de stipendier, som Sällskapet tilldelat mig, nämligen Vegastipendiet för 1933 samt ett stipendium ur Palanderfonden. Till Styrelserna för Afrikafonden, Hierta-Retziusfonden, Längmanska Kulturfonden och Lars Hiertas Minne står jag också i stor tacksamhetsskuld för erhållna stipendier. I all synnerhet gäller mitt tack Afrikafondens styrelse, vars flesta medlemmar äro gamla »afrikaner», och därför kunnat giva mig många goda råd med avseende på resans planläggande och för sådana råd, vad själva undersökningarna beträffa, är det mig en kär

---

¹ Föredrag vid Svenska sällskapets för antropologi och geografi högtidssammanträde på Vegadagen den 24 april 1934.

plikt att till professorerna De Geer och von Post få uttrycka mitt djupt kända tack!

För utomordentlig hjälp och gästfrihet begagnar jag här tillfället tacka kapten E. Forsby, Rosslyn Est. Nairobi, direktör Th. Fjord Jensen, Naivasha, svenske konsuln, dr Knut Hanner och övriga svenskar i Addis-Abeba samt hr Waldemar Nyström, Saamira farm, Aroussi.

När jag nu för andra gången tog upp fältarbetet i Brittiska Ostafrika, gällde det att komplettera tidigare gjorda iakttagelser inom tvenne om-

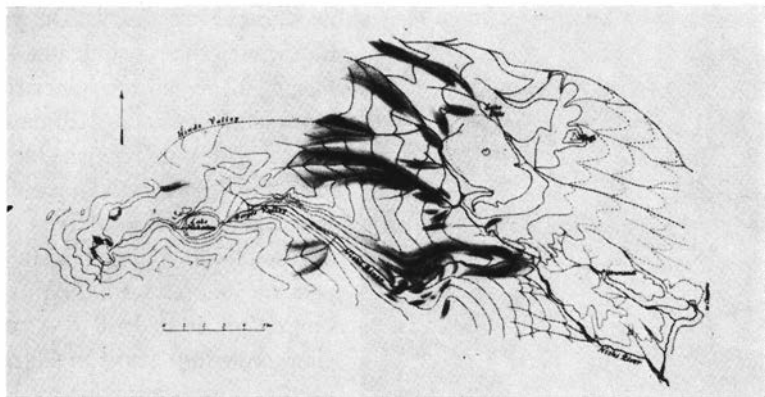

Fig. 2. Mount Kenya. Kartskiss från östra sluttningen. Mitt på bilden ett antal moränryggar. Höjdkurvorna (ekvidistans 100 m) börja med 2 900 m i SO och gå upp till 4 800 m i W nära foten av högsta toppen.

råden, nämligen dels i Naivasha-Nakuru bäckenet i Rift Valley, dels å Mount Kenya, båda belägna i Kenyakolonien.

Ingen, som ger sig ut på safari i Ostafrika, kan väl undgå att lägga märke till, att landet tidigare måste hava haft ett betydligt fuktigare klimat än det nuvarande. Inom torra stäpper och halvt ökenartade områden ser man nu uttorkade flodbäddar efter en gång mäktiga vattendrag. Ännu tydligare framträda dessa spår av nederbördsrikare tider inom nu avloppslösa områden t. ex. i Rift Valley, där både sediment och strandlinjer från fornsjöar av stora mått tala sitt tydliga språk runt de små saltsjöar, som nu träffas på bottnen av Rift Valley. Uppe på tre av Ostafrikas berg, nämligen på Kilimandjaro, Mount Kenya och Ruwenzori finnes det nu, som bekant, glaciärer. Men nedom dessa små dalglasser runt de högsta topparna finner man stora områden av sluttningarna täckta med moräner, där man särskilt lägger märke till flera serier av skarpt markerade moränryggar.

Målet för mina undersökningar har alltifrån början varit att genom

studiet av spåren från fornsjöarna och fornglaciärerna söka få reda på de kvartära klimatväxlingar, vilka registreras genom växlingar i sjöarnas och glaciärernas storlek.

På Mount Elgon markeras den forna nedisningens gräns av en serie

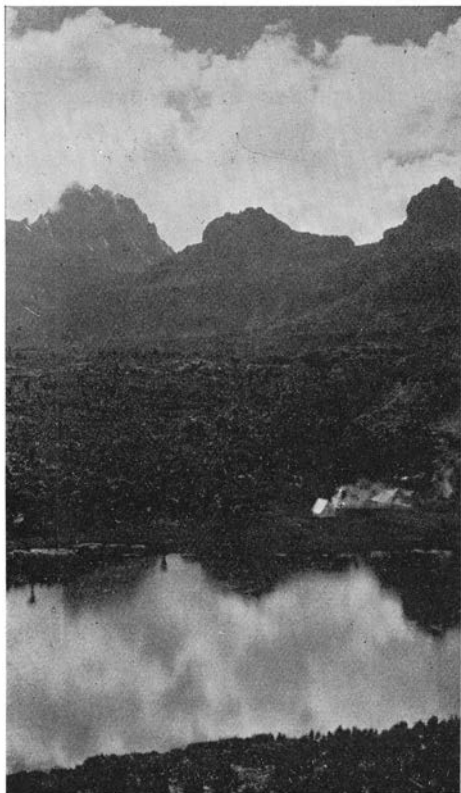

Fig. 3. Läger på 4 300 meters höjd. Mount Kenyas högsta topp (5 195 m) synes längstbort.

moränryggar, men även högre upp i dalarna träffas sådana, utgörande sido- och ändmoräner till glaciärerna och registrerade smärre uppehåll eller framryckningar av dessa. De yngre moränserierna framträdde tydligare å de större glaciationsområdena såsom å Kilimandjaro och Mount Kenya. De nuvarande glaciärerna på Kilimandjaro täcka delvis men osymmetriskt Kibo, högsta toppen av berget. På SW sluttningen gå de ned till c. 4 700 m eller omkring 1 000 m lägre än på den nordöstra sidan av Kibo. De forna glaciärerna gingo däremot ned till en i stort sett jämnt förlöpande gräns på cirka 3 600 m. På Mount Kenya, som jag i nov. 1932 besökte för andra gången, kartlade jag en del av dess östra sluttning från trakten av högsta toppen ned till urskogens gräns. Fig. 2 återger den uppgjorda kartans höjdkur-

vor (100 meters ekvidistans), vattendrag samt moränryggar. Partiet ned mot skogsgränsen betecknar ett område med starkt förvittrad och av erosionen sönderskuren morän, vilken tydligt skiljer sig från de väster därom liggande, markerade moränryggarna, som se alldeles oförändrade ut, som om de nyligen lastats av.

Av de yngre moränerna dominera särskilt de nedersta i Gorges Valley. Från ett stort nevéområde har en mäktig glaciär glidit ned genom den djupa, kanjonliknande dalen. Ovan de nämnda moränerna ligga smärre längre upp i dalen. Ovan dessa finnes sedan inga moräner, förrän några

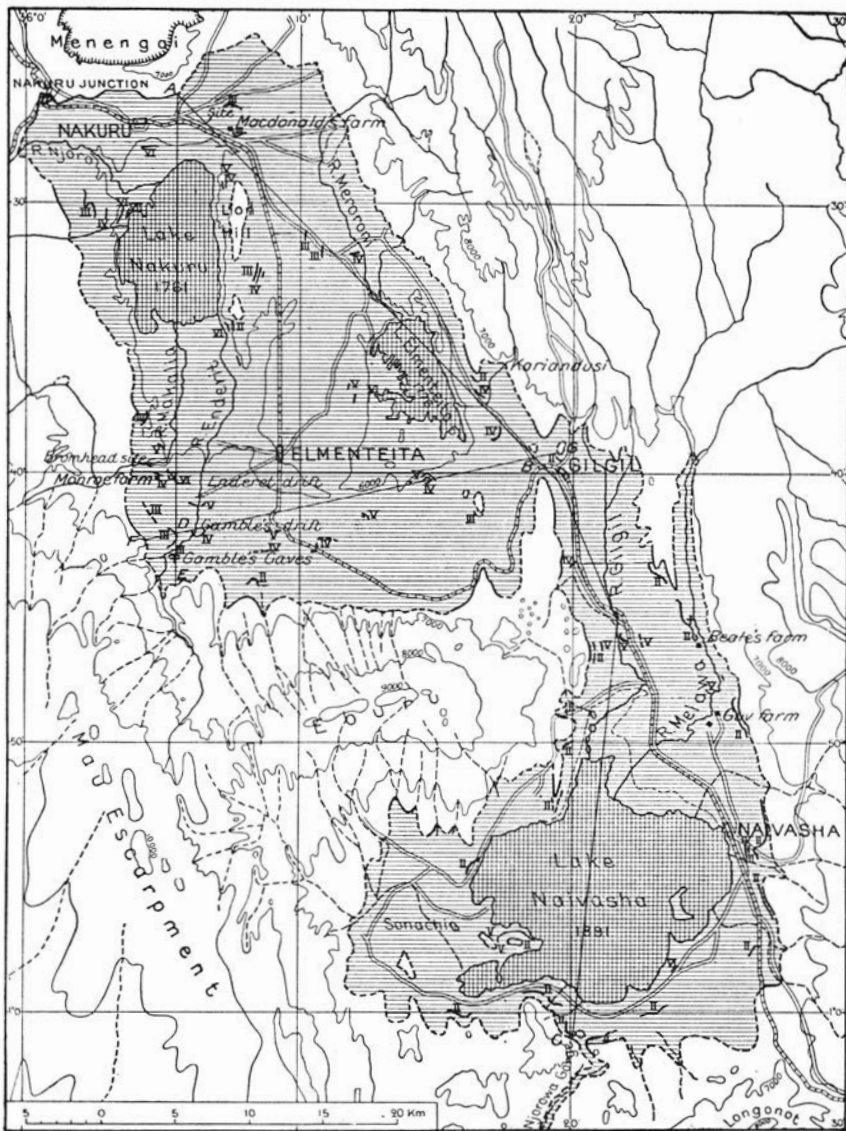

Fig. 4. Nakuru-Naivasha-bassängen, Östra Rift Valley. Bassängens högsta fornsjö (Nr 1) markeras med horisontell streckning. Strandlinjer av lägre fornsjöar äro märkta med deras motsvarande ordningsnummer. Höjdkurvor i fot.

helt obetydliga längst uppe i början av Gorges Valley. Vid en av de små tjärnarna strax norr om Lake Michaelson är bilden fig. 3 över lägret tagen. I bakgrunden synes den högsta toppen av Mount Kenya. Vid foten av denna ligga de största av de nuvarande glaciärerna, såsom Lewis och Gregory glaciärerna. Ett par hundra meter framför nedre spetsen av dessa ligga rätt betydande ändmoräner, och glaciärerna äro, enligt observationer sedan nära 40 år tillbaka, stadda i avsmältning.

Inom Rift Valley undersökte jag 1927 dels Baringo-Hannington-bassängen strax norr om ekvatorn, dels Nakuru-Naivasha-bassängen omedelbart söder om densamma. I det senare området fann jag då strandlinjer och sediment från ett antal fornsjöar. Utsträckningen av den största av dessa återges med horisontell sträckning å kartan, fig. 4. Av de nuvarande sjöarna, har Naivasha relativt sött vatten medan Nakuru- och Elmenteitasjöarna hava mycket salt. Kurvan över vattenståndsobservationerna vid dessa sjöar visar, att sjöarnas vattenytor äro stadda i sjunkande. För Naivasha noteras en sänkning av ej mindre än nära 4 meter på fem år (1927—1932), och sjön är nu cirka 7 m djup. Elmenteitasjön är knappa 2 m djup och Nakurusjön ej fullt 3 m. Denna del av Rift Valley begränsas i W av Mau Escarpment och i Ö av Aberdare Range. Den senare bergskedjan går upp till närmare 4 000 m eller ett par tusen meter över Naivasha.

Vid de kompletterande undersökningarna gällde det att studera och kartlägga några raviner, där fornsjösedimenten voro särskilt väl blottade såsom i Melawas och Enderits raviner. Vidare kartlade jag den gamla avloppskanalen, Njorowa Gorge, samt avvägde ett stort antal strandlinje-lokaler. Det finns två serier av fornsjösediment i Rift Valley, vilka jag hänfört, den yngre till den Sista pluvialtiden och den äldre till den Stora pluvialtiden. Det senare sedimentet, som kallas Kamasia sedimentet, underkastades denna gång en närmare granskning. Medan den yngre serien sediment består av lösa jordarter, utgöres Kamasia sedimentet av märgel- och sandstenar med här och var inlagrade lava-, tuff- och askskikt. Det har vidare drabbats av betydligt mycket större dislokationer än den yngre sedimentet.

Vid nivellering av strandlinjerna fann jag inom Naivasha bäckenet, att sediment av den yngre typen förekom högre upp än den högsta av mig 1927 bestämda strandlinjen. Detta betyder, att det funnits ytterligare en större sjö av den yngre serien. Dess strandlinje är emellertid så gott som alldeles utplånad, varför den tidigare undgått min uppmärksamhet. Den första plats, där jag fann spår efter den nyssnämnda sjön, var i slutningarna SO om Naivashasjön. En ravin, omkring 2 km lång och ända

till 16 m djup, låg inskuren i denna fornsjös sediment och i bottnen av ravinens övre ända var Kamasia sedimentet blottat. I det yngre sedimentet och strax ovan kontakten mot det äldre påträffade jag fossil i ravinens väggar utefter en sträcka av c. 1 km. Det var mest enstaka ben, såsom tänder men även delar av ett par kranier, som spolats ned med det dåvarande vattendraget.

Enligt professor Einar Lönnberg, som lovat bestämma fossilen, tillhör en underkäke ett kattdjur, påminnande om det lilla lejonet i östra Kongo. Åtskilliga tänder tillhöra zebror, sannolikt den nuvarande lilla ostafrikanska zebran. Tänder tillhörande en antilop hade en utbildning, som tydde på en anpassning till bete på torra stäpper med hårt och grovt gräs. Denna anpassning bekräftar de geologiska iakttagelserna, enligt vilka den ifrågavarande fornsjön följt på en arid interpluvialtid på avsevärd längd. Den fossila vattenbuffel, som jag 1927 fann i ett av de yngre sedimenten från den sista pluvialtiden, vittnar om den tidens mera humida klimat.

I den nyssnämnda ravinen fann jag i samma lager som fossilen stenåldersverktyg av obsidian. Det var pilspetsar och skrapor av mousterian typ enligt den datering, som den engelske arkeologen dr Leakey gjort upp för de rika fynd av verktyg från Kenyas stenålder, vilka han alltsedan 1926 grävt fram i just denna del av Rift Valley.

Under en del av sommaren 1927 arbetade jag tillsammans med dr Leakey på hans inbjudan för att söka reda ut geologien inom Nakuru-Naivasha-bassängen, där han gjort sina första fynd. Ett par boplatser befunnos vara täckta av fornsjösediment, i en boplatz nära staden Nakuru hade en fornsjö gått upp och svallat fossil och verktyg runda. Ett par grottor söder om Nakurusjön, vilka lämnat en lång serie av kulturlager med rika fynd av verktyg samt tre skelett av människor av icke negroid typ, voro strandgrottor, utskulperade av en fornsjö. Det fanns sålunda flera goda anknytningspunkter mellan arkeologien och geologien. Under ett par senare expeditioner har Leakey fortsatt och utvidgat sina undersökningar inom Rift Valley samt även utsträckt dem till Viktoriasjön, varifrån han 1932 hemförde kranier av en människotyp, som han efter fyndplatsen Kannam vid östra stranden av Viktoriasjön kallat *Homo Kannamensis*.

Den datering av fynden och fornsjöarna, som Leakey och hans geologer ställt upp och den jag kommit till voro tidigare ganska divergerande, men fynd av stenåldersverktyg i Kamasiasedimentet, vilka Leakey gjort, hava kommit honom att korrigera sitt åldersschema, så att det stämmer bättre med den datering, som enbart geologien gett anledning till efter det jämförande studiet av fornsjöar och fornglaciärer. Vi kunde

konstatera detta under ett par dagars gemensamma exkursioner på hösten 1932.

Av en sektion över östra sluttningen av Rift Valley mitt för Naivasha framgår att Kamasiasedimentet genom förkastningar bringats i olika höjdlägen. Iakttagelser av Kamasiasedimentets höjdlägen norr- och söderut i Rift Valley visa, att dislokationer i denna del av Rift Valley sannolikast bestått däri, att dess sidor höjt sig snarare än att dess botten sjunkit in. Då man nu funnit stenåldersverktyg in situ i Kamasiasedimentet uppe på Kinangop-platån 500 m över liknande fyndplatser i samma sediment på bottnen av Rift Valley, betyder detta även, att den väsentligaste utbildningen av denna gravsänka icke kan förläggas tillbaka i tertiär tid, om ock Rift Valley då sannolikt började att bildas. Den naturkatastrof, som bröt det gamla Kamasiabäckenet i stycken, har nämligen ägt rum någon gång mellan den näst sista och den sista pluvialtiden och har bevitnats av människor.

Öster om den nordliga delen av Kinangop platå reser sig bergskedjan Aberdare Range, vars högsta del är Sattima massivet. Vid ett besök däruppe påträffade jag invid högsta toppen några moränryggar, som visa, att där funnits några dalgaciärer. De hava börjat vid toppen på c. 3 900 meters höjd och gått ned till c. 3 700 meter. Därmed har ytterligare ett av Ostafrikas berg visat sig bära spår av forntida glaciärer.

Inom både Naivasha och Nakuru bassängerna uppmätte jag 1927 sediment, som jag antog vara varviga. Från ett c. 10 meter mäktigt sediment fick jag den längsta mätningsserien, omfattande omkring 175 varv. Under andra besöket där fick jag nära en gammal mätning en något längre sektion än den tidigare uppmätta men fann i övrigt inga andra mätbara, varviga sediment än dem, som jag förut mätt. Professor Gerard De Geer har nu (*Geografiska Annaler*, 1934) konnekterat tre olika mätningsserier med den Svenska tidsskalan. Sedimentens inbördes ålder, enligt De Geers datering, stämmer bra med den, som jag har skäl att antaga efter deras inbördes läge i den yngre serien av fornsjösediment.

Undersökningen inom Kenyakolonien kunde fullföljas enligt uppgjord plan tack vare de engelska myndigheternas stora tillmötesgående. Där har ju också, som bekant, Afrikafonden banat väg för svensk forskning. År 1927 planerade dr Leakey och jag en resa tillsammans genom Kenyakolonien norrut till Rudolfsjön och vidare genom Abessinien till Britiska Somaliland. Den planen gick ej att realisera. Dr Leakey sökte för ett par år sedan tillstånd att få färdas genom sydöstra Abessinien, men fick ej tillåtelse på grund av oroligheter mellan stammarna i gränstrakterna mellan Abessinien och Kenya.

En färd genom ökenstrakterna i norra delen av Kenyakolonien blir också kostsam. När jag skulle bege mig upp från Kenya i Abessinien, så var det både enklast och billigast och dessutom minst tidsödande att taga omvägen kring Kap Guardafui. Då kom jag också in i Abessinien, genom stora infartsvägen, järnvägen från Djibouti i Franska Somaliland upp till Addis-Abeba, som är den bästa startpunkten ur alla synpunkter för karavaner inom Abessinien.

Järnvägsresan upp till Etiopien var en upplevelse av rang, särskilt för en geolog. Sedan jag med knapp nöd lyckats rädda med mig mina lådor med jordborr undan den besvärliga franska tullen, som misstänkte att borren voro ämnen till gevärspipor, var det bara att ta' det lugnt, ty de 80 milen till Addis-Abeba skulle taga hela tre dagar. Det finns även den möjligheten att göra järnvägsresan på en dag och en natt, men jag ville se så mycket som möjligt under resan och föredrog därför den längre restiden, då man sover över, första natten i staden Dire-Daua vid nordranden av Somaliplatån och den andra i Hawash vid floden av samma namn på botten av Rift Valley. Under första resdagen foro vi genom Franska Somaliland, som är ett bergigt ökenland och järnvägslinjen stiger raskt, så att då vi nådde gränsen till Abessinien, voro vi redan uppe på över 700 m över havet. Vi färdades hela dagen genom Afaröknen, som strax efter gränsen börjar breda ut sig till nästan golvplana slätter, där järnvägen går spikrakt fram mil efter mil. I över 10 mil går tåget fram över ökenslätten, som ingenting annat är än en i geologiskt sen tid upplyftad havsbotten. Även i denna del av Rift Valley har man goda bevis för att den inte var färdigbildad så tidigt, som man förut antagit.

Mitt på dagen gör tåget ett längre uppehåll vid någon station, där lunch serveras. Det är vanligen greker, som ha restaurant- och hotellrörelse i Abessinien. Vid alla järnvägsstationer är det polisbevakning och förr vågade man inte köra nattetid av fruktan för rövare, som brukade hålla till i bergstrakterna utmed Somali- och den Abessinska platån, där tåget på grund av den skarpa stigningen inte kan ha så stor hastighet. Kör man endast under dagen har tågpersonalen också den möjligheten att kunna se om telegrafledningen. Det hände två gånger på resan ned att tåget stannade mitt ute på linjen och så fick man se eldaren springa tillbaka utefter tågsättet och klättra upp i några av telegrafstolparna för att rätta till trådarna. Det går ju an, när tråden är kvar, men förr då koppartråd användes till ledningar, kunde långa sträckor av ledningen försvinna, beroende på att stammarna i trakten av järnvägen hade mycket stor användning för sådan tråd.

Sista resdagen lämnade vi Hawash tidigt på morgonen och foro tvärs över Rift Valleys botten. Härvid passerades ett svart lavafält, där ännu endast några tornbuskar fått rotfäste. Rift Valley är här späckad med vulkaner. Sedan vi nått fram till foten av den Abessinska platån började en kraftig stigning av järnvägslinjen. Redan dagen förut skymtade de imponerande branterna av platån ovan diset över Hawashdalen. Nu hade tåget att ta sig upp för den ena hyllan efter den andra. Här började man som först att se litet bebyggelse, om man undantar de små, eländigt byggda byarna invid järnvägsstationerna. Högst uppe på en bergribba synas till en början enstaka hyddor, men fram på dagen ha vi nått till

Fig. 5. Addis-Abeba. Kejsar Menelik II:s ryttarstaty och St Georgskyrkan.

Fig. 6. Ett abessinskt sätt att hindra gäldenären rymma från sin fordringsägare.

mera bebyggda trakter med vidsträckt åkerfält. Vid fyrtiden passerades en bergkulle i vilken ett antal grottor fortfarande tjänstgöra som människobostäder. Snart skymtade vita plåttak i grönskan under Entottobergen och så passerade vi en nyuppförd radiostation. Över staden kretsade en flygmaskin. Snart ångade tåget in i en skog av eucalyptusträd fram till järnvägsstationen. Vid denna står ett förgyllt lejon, lejonet av Juda, symbolen för kejsardömet Etiopien, där nytt och gammalt nu mötas på ett förbryllande sätt.

I olikhet med de flesta abessinska städer ligger Addis-Abeba icke på krönet av en bergplatå, en s. k. amba, utan vid foten av ett berg, det nyssnämnda Entottoberget. Staden ligger på ungefär 2 400 meters höjd och har ett mycket vackert läge med storslagen utsikt över sluttningarna åt S ned mot Rift Valley. Vid klart väder kan man skymta Somaliplatåns berg nere i Aroussi, och över de nyssnämnda sluttningarna resa flera

mäktiga vulkaner sina blåa koner. Främst bland dessa är Zukwala, Abessiniens heliga berg.

Kejsar Menelik II, vars förgyllda ryttarstaty synes framför St. Georgskyrkan, kan sägas hava varit Abessiniens Gustaf Wasa. Han regerade som kejsare från 1889 till 1913 och genom erövringar i söder fick Abessinien genom honom sina nuvarande gränser. Hans största seger var dock den, som vanns den 1 mars 1896 i Adua i norra Abessinien över en inträngande italiensk här, vilken blev i grund slagen. Till minne av denna seger uppfördes St. Georgskyrkan. Menelik hade varit konung i Schoa sedan 1866, men i början av sin regeringstid som kejsare anlade han Addis-Abeba. Han lät från början plantera eucalyptus över stadsområdet för att säkra bränsletillgången, så att han skulle slippa flytta sin huvudstad, såsom tidigare i Schoa, då skogen tog slut i trakten. Nu ligger Addis-Abeba till största delen dold i en högstammig skog, och det är endast på ett par ställen, som denna fått vika för en tät och mera stadsliknande bebyggelse. Ett av dessa är den kulle, där det kejserliga residenset med alla dithörande byggnader äro belägna, det s. k. ghibbit, och ett annat är omgivningen kring St. Georgskyrkan, upptagande affärskvarter och flera torg.

Särskilt under torgdagar råder det här på torgen och angränsande gator samma myllrande liv av infödingar och alla deras husdjur som i de större ostafrikanska städernas infödingskvarter. Utom de infödda, som här representeras av: Galla, amhara, guragwe, somali och negrer, ser man hinduer, araber och armenier samt greker och även några få andra européer. På de steniga gatorna drivas rader av kameler lastade med korrugerad plåt och små åsnor trippa fram med bördor av hö eller kokakor för bränsle. Genom den mångtusenhövdade mängden plöja sig bilar under öronbedövande tjut. Åsnor skria och hundar skälla men värst äro abessinarna själva att skrika och väsnas, ty ingen i Ostafrika lägger väl ned så mycken energi i diskussioner och småtråtor som en abessinare.

Vad man kanske främst lägger märke till såsom specifikt abessinskt inslag i gatulivet, är den abessinska klädedräkten. En abessinare bär vita, tätt åtsittande benkläder och en lång skjorta, som når till knäet. Utanpå denna virar han kring livet ett cirka 10 meter långt tygstycke och över det hela draperar han sig med en mantel, den s. k. shamman, påminnande om romarnas toga. Efter råd och lägenhet bäres ytterligare ett plagg, nämligen en svart yllemantel, sydd i form av en kon med en springa på ena sidan att sticka ut huvudet igenom. Toppen av manteln står då upp över ena axeln. Kvinnorna bära vida, fotsida kjolar och shamma. Abessinarna bära gärna europeiska hattar men utan att trycka ned hatt-

kullen. Som huvudbonad användes även ofta en duk eller ett tygstycke, hopvirat till en turban. De flesta abessinare gå oftast barhuvade, men ibland svepes shamman över huvudet. Till en abessinares klädsel måste man även räkna geväret eller i brist på detta en käpp. I vilket fall som helst brukar han vanligen ståta med ett mer eller mindre fullsatt patronbälte.

Abessinarna äro mycket artiga. Vid hälsning strykes huvudbonaden av och de hälsande kyssa varandra på kinderna, och under djupa bugningar utväxlas artigheter. För att vara riktigt artig skall man då komma med en lång följd av frågor. Den första gäller, hur den man hälsar på själv mår, den andra hur hans fru mår o. s. v. Den sista frågan lyder: Hur luktar det hemma, och avser hur boskapen mår. Denna förvaras nämligen vanligtvis inne i bostadshyddan.

Rätt ofta ser man på gatorna tvänne abessinare hoplänkade med kedjor. Det är då en fordringsägare, som på detta effektiva men säkerligen mindre angenäma sätt hindrar sin gäldenär att rymma från betalningen. Det blir väl ofta under många dagar och nätter som deras vägar länkas samman, men det brukar i många fall leda till en uppgörelse i godo, utan att sålunda domstolen behöver att anlitas. Ett sätt att rekommendera, om man vill undgå dryga rättegångskostnader!

En händelse, som ännu lever i färskt minne i Addis-Abeba, är kejsarkröningen 1930, och främlingen erinras därom genom tvänne triumfbågar. Den nuvarande kejsaren var från 1916 fram till 1928 tronföljare och medregent till kejsarinnan Zawditu, kejsar Meneliks dotter. Han bar då namnet Taffari, som betyder fruktansvärd och hans titel var: Ras, vilket är ungefär detsamma som hertig. År 1928 kröntes han till konung och 1930 till kejsare, då han antog namnet: Haile Selassie I (= Treenighetens kraft). Kejsaren är utan tvekan den abessinare, som har den tyngsta arbetsbördan, och hans strävan att i möjligaste mån införa västerländsk kultur mötes av ett kompakt motstånd framför allt av den abessinska kyrkan samt av många hövdingar.

En mycket god medhjälpare har dock kejsaren i sin utrikesminister Blattingeta Heruj, en vittberest man, som skriver böcker på utmärkt amhariska, riksspråket i Abessinien, och som fått sin första skolutbildning hos svenska missionärer. Han är också liksom kejsaren en stor vän av svenskarna i Abessinien. Tyvärr har han efter en resa till Japan för ett par år sedan, låtit japanerna få insteg i Abessinien, där de erhållit koncession på stora områden för bomullsodling, och redan nu håller japanska varor på att tränga undan europeiska i landet.

Fig. 7. Ethiopiens kejsare, Haile Selassie I med gemål.

Genom svenska missionärens utomordentliga arbete i Abessinien inta svenskarna där en särställning, vilken i senare tid ytterligare befästs genom svenska läkare och sjuksköterskor framför allt genom dr Knut Hanner, Sveriges konsul i Addis-Abeba och chef för kejsarens privata sjukhus, landets största, vilket nu under Hanners ledning håller på att utbyggas till sin tiodubbla storlek. En annan framskjuten post bekläddes

av den förra hösten avlidne dr Johannes Kolmodin, som var kejsarens rådgivare i utrikes ärenden.

Det är en betydligt mera omständlig affär att ordna ihop en karavan i Abessinien än att göra motsvarande förberedelser för en färd i Kenya-kolonien. I Abessinien finns det nämligen praktiskt taget inga bilvägar, och hövdingarna ute i provinserna äro icke angelägna att få några vägar, tvärtom, ju sämre vägar desto bättre, ty då få de i lugn och ro styra och ställa i sina provinser, som de önska. Det finns en byggd väg med broar över vattendragen. Den leder västerut 4 mil från Addis-Abeba till staden

Fig. 8. Svenskar samlade hos utrikesministern Blattingeta Heruj. Stående fr. höger: Svenske konsuln, dr Hanner, framl. legationsrådet dr Kolmodin, civiling. Hammar, missionärerna Nilsson och Stjärne samt dr Nyström.

Addis-Alem, och anlades av de utländska legationerna i Addis-Abeba, då Menelik för en tid förlade sitt residens till Addis-Alem. En betydligt enklare väg, farbar med bil under torrtiden går åt NO och N mot staden Dessie, men den nådde aldrig dit, ty tråkigt nog kom den att peka mot en av de svåraste karavanvägsbranterna i Abessinien, en ravinbrant kallad åsneslukaren, och som det inte ligger för en abessinare att söka övervinna en svårighet, åtminstone inte en plötsligt påkommen sådan, återstod det intet annat än att sluta vägen där. Söderut genom Rift Valley finns det nu även en liknande torrtidsväg till konungariket Sidamo i S Abessinien. Den vägen blev färdigröjd för ungefär ett år sedan.

För karavanfärder till de trakter, dit jag ämnade mig, var jag hänvisad till att begagna mig av de i Abessinien sedan gammalt använda mulåsnekaravanerna. Även som riddjur användas mulåsnorna och föredragas framför hästar, såsom betydligt säkrare på fötterna i de halsbrytande ra-

vinbranterna. Av synnerligen stor vikt är det att ha med sig många goda rekommendations skrivelser samt framför allt en pålitlig karavanförare. Genom dr Hanners förmedling fick jag med mig som karavanledare en svensk, Waldemar Nyström, kaffefarmare i Aroussi och son till en missionär, som tidigare varit verksam i Erytrea och norra Abessinien. Som Nyström är född och uppväxt därute och kan tre av de viktigaste abessiniska språken, nämligen amhara, tigrinja och gallinja samt känner abessinarna i grund och botten, så var det redan från början sörjt för att vår karavan verkligen skulle komma fram till de platser, som jag ville undersöka. Är man däremot tvungen att såsom de flesta, som göra karavaner i Abessinien, anställa en infödd karavanledare, en s. k. negadi, då har man därmed överlämnat sin karavan i händerna på en herre, som kommer att vid alla de bråk, som snart inställa sig under färden, göra gemensam sak med karavanmännen, som bråka, eller med tullmän, verkliga eller föregivna eller med rövare eller de få andra abessinare, som träffas på karavanvägen.

Abessinarna äro goda psykologer, som snart äro på det klara med, på vad sätt de kunna lura en frändi, som de kalla en europé, och omsätta ett bråk i klingande mynt på dennes bekostnad. Karavanen blir fördröjd och det kan t. o. m. hända, som det inträffade för en fransk expedition för några år sedan, att den helt enkelt måste vända om igen. Vill man inte det, får man köpa sig fram efter en hastigt stigande taxa.

Då Nyström var sysselsatt med att köpa in mulåsnor för karavanen var det inte värt att gå med honom ut på multorget, då skulle bara priset på mulåsnorna gå i höjden. Det var ändå konkurrens om mulorna med åtföljande prisstegring. En amerikan höll nämligen på att utrusta en mycket stor karavan och betalade runt både för djur och i löner, men så var det också en amerikansk tidnings läsare, som skulle uppbyggas med spännande skildringar och färden gällde ingenting mindre än att uppsöka drottningens av Saba skattkammare!

Genom dr Hanner fick jag träffa dels provinshövdingar, som befunno sig i huvudstaden, dels andra högre abessinare för att få rekommendationsbrev. Framför allt gällde det emellertid att få ett bra pass och för att erhålla detta begärde jag audiens hos kejsaren och ett par dagar före jul (1932) foro dr Hanner och jag upp till ghibbit åtföljda av dr Harald Nyström, läkare vid kejsarens sjukhus, vilken skulle tolka mellan amhariska och svenska. Uppe i en paviljongliknande byggnad tog kejsaren emot, sittande på en gyllene tron. Sedan jag tackat för tillåtelsen att få bedriva geologiska undersökningar i Abessinien, frågade kejsaren vari dessa skulle bestå, varpå jag svarade att det vore synnerligen önskvärt

att få besöka de högsta bergen i Abessinien, sådana som Gojams och Semiens berg i norr och Aroussibergen i söder, för att konstatera, om det varit någon nedisning på dessa eller ej. En annan viktig del av undersökningarna vore att studera förhållandena vid Tana-sjön och sjöarna nere i Aroussi. Jag framhöll vidare att det var av mycket stort intresse att få de planerade undersökningarna utförda, då det bland geologer och meteorologer rådde delade meningar om Abessiniens klimat under de pluviala epokerna. Slutligen påpekade jag att undersökningarna ifråga komme att bli ett viktigt led i de studier över de kvartära klimatväxlingar, vilka jag påbörjat nere vid ekvatorn och som jag nu över Abessinien hoppades bli i tillfälle att få fortsätta över Egypten och Palestina till Europa. Kejsaren lovade att genom sin utrikesminister ge ett pass, som berättigade mig att göra undersökningar varhelst i Abessinien, jag önskade.

Efter audiensen hos kejsaren besökte vi utrikesministern m. fl. och så sattes en apparat i gång, som resulterade i att jag så småningom kom i besittning av 16 st. rekommendationsskrivelser jämte ett pass, som skulle öppna alla portar för oss i det Ethiopiska kejsardömet.

Kvällen innan vi skulle ge oss av på karavan norrut var jag med på en soiré på ghibbit. Vi voro ungefär 150 européer inbjudna. Flertalet av de bilar, som finnas i Addis-Abeba förde gästerna upp till den stora trappan till en av de större byggnaderna. För inte så många år sedan kom man ridande i frack på sin mulåsna eller häst, som avlämnades vid trappan åt tjänaren, som lunkat med hemifrån. På trappan paraderade soldater iförda huvudbonader och kragar av lejonhudar med lång man samt beväpnade med gevär, krokigt svärd och en rund sköld av noshörningshud, rikt beslagen med silver och guld. I ett väntrum lämnade vi ytterkläderna och på slaget 10 slogos dörrarna upp till en av de stora tronsalarna och vi vandrade in och hälsade kejsaren och kejsarinnan, vilka sutto på en stor tron omgivna av hovet och ministrarna. Då hälsningsceremonien var över vandrade kejsaren och kejsarinnan med uppvaktning samt vi gäster över till en annan sal, där majestäterna togo plats på en annan tron med lika svällande sammetsdynor, som den förra. Bakom kejsaren stod överste hovjägaren, som lär vara fenomenalt säker pistolskytt. Till vänster om tronen sutto 8—10 svarta ministrar. Ett kapell spelade modern dansmusik och kejsaren var mycket road av att se på dansen. Det bjöds på förfriskningar. Klockan 12 serverades supén i en bredvidliggande sal. Kejsaren var närvarande men deltog icke i måltiden, enligt landets sed. Ett långbord dignade av rätter från kejsarens franska kök. Frukten var från kejsarens egna trädgårdar. Servisen var

av guld. Vid supéns slut defilerade vi förbi kejsaren, som skakade hand med oss alla.

Så började då äntligen karavanlivet efter många och långa förberedelser! När vi väl hade kommit upp på den Abessinska platån var karavanvägen utmärkt, där vi vandrade fram över Shoas högslätter på 2 500—3 000 meters höjd. Det är ett bördigt åkerbruksland, där man var sysselsatt med att skörda och tröska ärter, korn och teff, ett lågväxt, gräsliknande sädesslag med mycket små korn. Det är förvånande hur ytterst primitivt jordbruket bedrivs. Ett mycket enkelt årder är det enda åkerbruksredskapet och vid tröskningen drivas oxar runt på en loge, som utgöres av en plan fläck på åkern med ett golv av tilltrampad kogödsel. En färd från Addis-Abeba norrut till Blå Nilen och Tana sjön är samtidigt liksom en färd tillbaka i tiden. Nutidens jäkt i alla former flyr sin kos och man får leva sig in i förhållanden i mycket påminnande om dem, som rådde t. ex. i Palestina på gamla testamentets tid.

Gallaerna, som bebo Shoa, äro den talrikaste folkstammen i Abessinien. De flesta äro hedningar och bo runt Addis-Abeba och nedåt Aroussi. Här i Shoa äro de kristnade i vissa trakter men i andra ser man här och var avgudar, vanligen i form av stora träd, vilka dyrkas. Sålunda råkade vi en dag slå läger invid ett stort podocarpusträd, som var en sådan gud. Man hade bundit rep kring stammen och smort den med smör. Vid foten av trädet funnos små tråg av trä, i vilka offrats korn, durrha, gräs och andra jordens produkter.

Norr om gallaerna bo amhara inom de äldsta abessinska provinserna vid Tana sjön samt i nordöstra Abessinien. Dessa hålla sig förmer än gallaerna, vilka ju relativt nyligen underkuvats. Amhara äro kristna, och kristendomen infördes över Egypten på 300-talet och den kristna abessinska kyrkan står ännu i förbindelse med den egyptiska på så sätt att patriarken i Addis-Abeba, Abunan, utkoras av patriarken i Alexandria.

Gallaerna äro rena hamiter, amhara räknas även som ganska rena hamiter om de också ha något av semitiskt blod och negerblod i sina ådror. Rena semiter finnas i några få tusental norr om Tana och uppe i Semiens berg. Det är de s. k. fellasha. Namnet Abessinien lär komma av det arabiska ordet Habaschat, namn på en stam, som invandrat från Arabien. Inom Abessinien lär det nu talas cirka 50 språk och dialekter.

Vi närmade oss Blå Nilen och vid randen av dess breda dal hade vi en storslagen utsikt. Vi befunno oss på c. 2 300 meters höjd. Nilen har här skurit ned sig nära 1 400 m, först genom ett basalttäcke, som kan bliva ett par hundra meter tjockt, så genom flera hundra meter mäktiga lager av mesozoiska sandstenar, kalkstenar och skifferar, som bygga upp den

Abessinska platån. Vi vandrade nedåt på ryggar, som gå ut mellan bifloder till Nilen, och passerade trappsteg efter trappsteg, tills vi på c. 1 300 meters höjd träffade urberget. Det var mycket hett nere i dalen, som är nästan alldeles obebodd, man ser endast några få fält med bomull. Ännu cirka 400 m har Nilen skurit sig ned i en trång dal. Vi slogo läger alldeles nere vid floden. Det fanns ett vadvadställe strax intill, som man kan begagna sig av under torrtiden. Man får då skjuta flitigt, medan man vadar över, för att hålla krokodilerna borta. Sedan något år tillbaka finnes det emellertid två stycken plåtpråmar, med vilka man kan ta sig över Nilen även då den, som under värsta regntiden, står 10 m högre än vid lågvatten. Ett par kraftiga, murade brofästen visa, att man även ämnat slå en bro över floden, som här är knappa 100 m bred. Dessa brofästen äro ett av de många exempel i Abessinien på icke fullbordade byggnadsverk, vilka kanske aldrig bliva färdiga. Ryktet påstår att Ras Hailu, som tills för nu två år sedan var den mäktige härskaren över Gojam här norr om Nilen, skulle ha mutat den europé, som byggde bron åt regeringen i Addis-Abeba, så att han inte skulle bygga den färdig.

Nästa dag kommo vi efter mycket parlamentering över med pråmarna och det blev en hård dag för mulorna att ta sig upp till platåplanet på 2 300 m igen. Vi togo sedan vägen mot huvudstaden i Gojam: Debra Markos. I Gojam härskar nu Ras Emerou, en av kejsarens pålitliga furstar. Han tog emot oss mycket välvilligt i sin borg. Det var ej mindre än 7—8 väldiga stenmurar kring denna och sålunda många portar och gårdar att passera, innan vi kommo upp till den byggnad, där hövdingen tog emot. Möbler och husgeråd hos de abessinska furstarna äro i regel färre och enklare än hos en statare här hemma. Deras rikedomar ligga i kläder, mattor, boskap och jordegendomar.

På Ras Emerous bord stod en L. M. Erikssons telefon och som vi tidigare skickat upp våra rekommendationsbrev, visste hövdingen att vi voro svenskar, och han visade på telefonen och berättade att han varit i Stockholm. Han var med på Ras Taffaris resa till Europa 1924 jämte flera andra furstar bl. a. utrikesministern. Till några av de furstar, vilka kejsaren misstänkte skulle begagna tillfället att under hans bortovaro göra uppror, skickade kejsaren ett brev med det innehållet, att han nu stod i begrepp att göra en resa till Europa och att denna resa skulle komma att ta lång tid men att han älskade vederbörande så högt att han inte kunde skiljas från dem för så lång tid, varför han bad dem vara välkomna med på resan. Det återstod då för bl. a. just förre härskaren här i Gojam, Ras Hailu samt Ras Sium i Tigrai att följa med. Ras Hailu lär emellertid ha roat sig furstligt under resan efter vad det berättas om honom i London

och här i Stockholm. Ras Sium var oftast offret för hans upptåg. Hailu inköpte här flera hyllmeter svensk litteratur, bl. a. lär han hava haft en ganska fullständig samling av Selma Lagerlöfs böcker. Han hade även låtit forsla ett par bilar till Debra Markos. Det var en smula överraskande att finna bilar där så långt in i landet, utan vägar att köra dem på, men Ras Hailu hade ju alltid haft det nöjet att köra omkring med dem på åkrarna kring Debra Markos. Att Ras Hailu inte var att lita på fick kejsaren snart erfara, då Hailu på sommaren 1932 gjorde uppror. Detta kuvades, Ras Hailu blev tagen till fånga och några av hans närmaste medbrottslingar hängdes, en vid varje infartsväg till Addis-Abeba. Hailu var en rik furste och då all hans rikedom konfiskerades, blev det ett icke föraktligt tillskott till statskassan.

Ras Emerou skickade med oss en eskort, som tidvis var 30 man stark och under befäl av en hövding. Vi gingo nu norrut mot Gojams berg. Karavanvägarna gå vanligen i Abessinien upp på bergen mot de högsta topparna, istället för att gå runt om bergen. Detta beror helt enkelt på att bergen, som utgöras av gamla starkt eroderade vulkaner, äro så sönderskurna i radiellt gående, djupa raviner, att det är lättast att följa de långsamt stigande ryggarna mellan ravinerna upp till toppen av berget och sedan där välja den rygg, som för i riktning mot målet på andra sidan berget.

När vi lämnade den odlade bygden och gingo upp i den alpina småskogen av *ericacéer* och *jättelobelia*, så utvecklade eskortchefen *grasmatch Alemi* sin styrka och sände ut för- och sidopatruller. 'Grasmatchen påstod att det var fullt av rövare uppe i berget och att vi hade minst 80 gevär emot oss. Det började att bli riktigt spännande! Straxt under högsta toppen på cirka 3900 m höjd slogo vi läger. Jag sökte nu på berget, som heter *Talbawoha*, kring den högsta toppen *Wabr* (4100 m) efter moräner, men utan resultat. Där hade sålunda inte funnits några glaciärer.

När vi skulle slå upp lägret, protesterade *grasmatchen* högljutt och blev fullkomligt hysterisk. Ingen av oss skulle mer skåda dagens ljus, om vi stannade häruppe, där endast rövare hålla till. Rövare får man höra talas om både bittida och sent. Det finns kanske inte så många abessinare, som uteslutande leva på att plundra vägfärande, men det finns desto fler, som, då de utan risk kunna göra det, passa på att röva en svag karavan. De farligaste rövorna, kommo vi underfund med, var just de soldater och några av eskortcheferna, som sändes med oss för att skydda oss mot rövare. Vi hade dessutom nöjet att träffa en framstående rövarehövding, beryktad i Gojambergen, då vi under den fort-

sätta undersökningen av dessa kommo att lämna den stora karavanvägen. En dag kom denne hövding med en skara soldater för att bliva bekant med oss, som han uttryckte sig. Vi växlade alla de fraser, som äro vanliga vid en abessinsk hälsningsceremoni och hövdingen stannade länge i vårt läger, så att vi hunno att se om våra gevär och revolverar. Vi voro väl beväpnade, vilket är nödvändigt för att få gå fram i fred i Abessinien. Rövarehövdingen gick, och vi sågo aldrig till honom mera.

I Debra Markos köpte vi in ett litet lager av synålar och säkerhetsnålar för att ha som bytesmedel uppåt norra Abessinien. Myntet i Abessinien är fortfarande den österrikiska Maria-Teresia thalern, liksom den ännu går i vissa delar av Arabien. Den måste emellertid för att godtagas av abessinarna präglas med året 1780. I Addis-Abeba och närmaste omgivning gå även vissa abessinska småmynt men redan i södra Gojam börja dessa att ersättas av saltstänger, som äro gängse »småmynt» i norra Abessinien. Tre sådana gå på en thaler och väga tillsammans mer än ett kg. En thaler håller ungefär dubbelt så mycket silver som en svensk tvåkrona, och är därför ett alltför värdefullt mynt vid smärre köp. Med våra nålar gjorde vi däremot glänsande affärer. För en säkerhetsnål fingo vi 4 ägg och då vi fått 200 sådana nålar för en thaler, så blev det sålunda 800 ägg för en thaler!

Vi nådde efter en månads marsch sydspetsen av Tana, just där Blå Nilen lämnar sjön. Tana har en yta av c. 3 000 kvkm och är något mer än hälften så stor som Vänern. Dess höjd över havet torde vara c. 1 830 m, men höjdsiffrorna växla liksom också uppgifterna om sjöns djup, vilka variera från 30 till 100 m. Den förstnämnda siffran är nog den mest sannolika, ty de stora slätterna Fogara öster om sjön och Dembea norr om densamma, vilka äro gamla sjöbottnar, ha en så flack lutning ut mot sjön som ned till 4 m pr mil. Vid Tanas södra ände finnes ett antal små vulkaner, vilka varit i verksamhet i geologiskt mycket sen tid. Lavan från dessa har brett ut sig över Nildalens allra översta del och bildar den relativt oregelbundna stranden vid sjöns sydligaste vik. Blå Nilen håller nu på att arbeta sig ned i forsar och fall genom detta lavatäcke och påminner mycket i denna del av sitt lopp om den likaledes unga Vita Nilen, där den lämnar Viktoria Nyanza och bildar de berömda Ripon och Owen fallen. Enligt avvägning torde lavaskiktet vid Blå Nilens utflöde vara minst 30 m och möjligt är att Tana före detta vulkanutbrott hade helt försvunnit.

Några engelska och en amerikansk expedition ha undersökt möjligheten för en reglering av vattenmängden i Blå Nilen genom en uppdamning av Tana. Enligt uppgifter i rapporter från dessa expeditioner växlar den

från sjön avrinnande vattenmängden mellan 3,5 upp till 531 kbm/sek. I dessa rapporter finnas några serier av nederbördssiffror, vilka visa att årliga nederbörden vid Tana går upp till 1 100—1 200 millimeter. I Addis-Abeba är nederbörden c. 100 mm mera. I båda fallen kommer c. 85 % av nederbörden på 4 månader, vanligen juni—sept., medan praktiskt taget ingen nederbörd faller i dec.—febr. I Abessinien råder en regntid och en torrtid.

Utefter sluttningarna mot Tana påträffade jag några fornsjöstrand-

Fig. 9. Sydspetsen av Tana. Vid all transport på sjön användes små båtar, gjorda av papyrusstjälkar.

linjer, vilka befunnos ligga horisontellt. Den högsta av dessa på c. 100 m över Tana. Flera borrhinar i fornsjösedimenten företogs söder, väster och framför allt på Dembeaslätten norr om sjön. Medan vi färdades norrut väster om Tana blev Nyström allvarligt sjuk. Å ena benet hade han fått en varhård strax ovan knäet och på 2—3 centimeters djup som det visade sig vid ett operativt ingrepp med en rakkniv. Åtföljande hög feber och en släng av dysenteri gjorde läget för honom och för oss alla kritiskt, men Nyström blev snart bra, och vi kunde fortsätta arbetet norr om Tana och gå vidare norrut till staden Gondar.

Högt på en bergribba ligger den gamla staden Gondar. Inom stadens område och omedelbart därintill ligga flera imponerande ruiner efter stolta kejsarborgar från Gondars storhetstid. Gondar var huvudstad i Abessinien från mitten av 1200-talet till fram på 1800-talet och var under förra hälften av 1600-talet som mäktigast under kejsar Fasiladas tid. Med hjälp av jesuiter byggde hans fader slott och vägar med broar

bl. a. två stycken över Nilen. I en dal strax väster om Gondar ligger ruinen av ett slott med en stor simbassäng inom höga murar med vaktorn. Den nuvarande staden är snuskig och hopgyttrad likt alla rent abes-

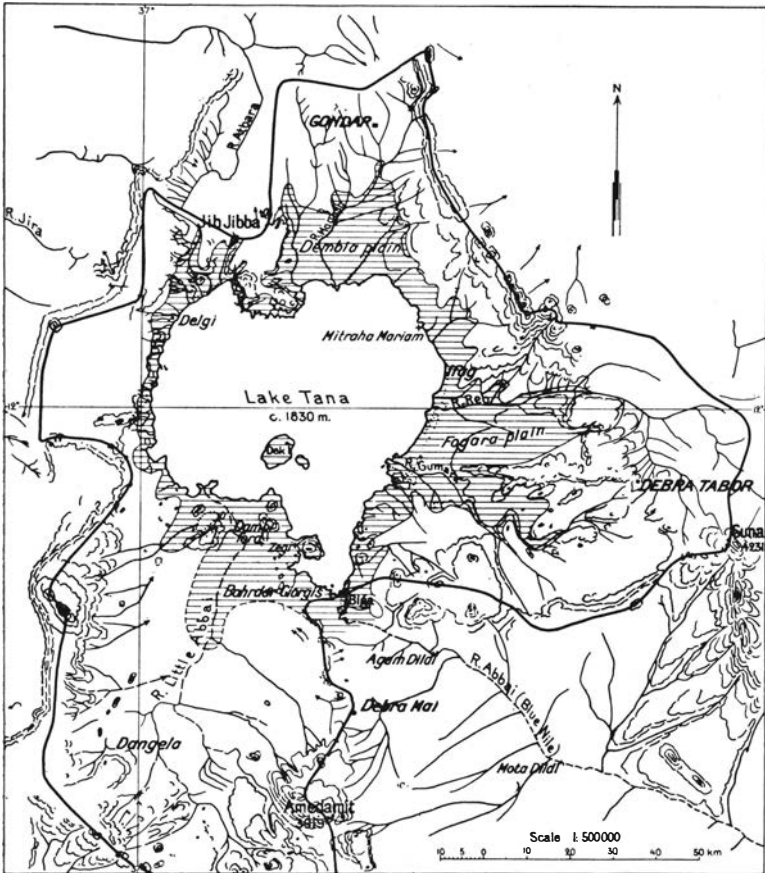

Fig. 10. Tanasjön. Den heldragna linjen kring sjön är nuv. vattendelaren. Strekat område omfattar den areal, som — utom nuv. Tana — täckts av den högsta forn-Tanasjön.

siska städer. Till stor del består den av vanliga lerhyddor med grästak, spridda inne bland ruinerna. Abessinarna ha inga begrepp om renlighet och det är en nästan olidlig stank bland hyddorna, när solen steker på. Ute på torget hade en muläsna lämnats att dö och den höll hundarna på att äta upp.

Häruppe i norra Abessinien långt från den direkta kontakten med regeringen i Addis-Abeba ha hövdingar, tull- och postmän råkat i mer eller

mindre starkt beroende av främmande inflytande. En fränt i Gondar, vilken företräder dessa främmande intressen och vars landsmän icke se svenskarna i Abessinien med blida ögon, hade sänt två spioner till vårt

Fig. 11. Gondar. Ruin av Kejsar Fasildas borg.

Fig. 13. Kenjasmatch Gembeneh i all sin ståt.

Fig. 12. Dedjasmatch Aialou. Obs! Flugviskan av tagel, ett nästan oundärligt vapen i de abessinska samhällena.

Fig. 14. Semiens berg. Ras Dedjen (4 620 m), Abessiniens högsta topp i bakgrunden.

läger norr om Tana för att taga reda på, vad vi gjorde. Samma dag som vi inträffade i Gondar hade post nedifrån Addis-Abeba anlänt, men postsäcken gömdes undan, och när vi gingo till hövdingen över Gondar, fitaurarie (= general) Ilma för att be om hans bistånd för att få ut vår post, blevo vi ovänligt bemötta. Jag sökte då att med hjälp av en nyligen till Gondar anländ postman få ett telefonsamtal med dr Hanner i Addis-

Abeba. Denne postman var en barndomsvän till Nyström och hade följt med vår karavan från huvudstaden till Tana. Han var inte väl sedd i Gondar, då han var fullkomligt okänslig för handtryckningar. När han skulle söka telefonförbindelse med Addis-Abeba, blev han helt enkelt slagen och utkörd ur posthyddan och på kvällen samma dag höll han på att bli skjuten just utanför våra tält. Nu skrevo vi ett brev till dr Hanner och relaterade förhållandena i Gondar. Brevet skickades med ett särskilt bud och kom verkligen fram till Hanner, som gick med det till kejsaren. Det blev översatt för honom och slutet blev att det så småningom tillsattes en ny hövding över Gondar.

Som exempel på hur post och telegraf fungera i det inre av Abessinien kan jag nämna följande. Post avgår t. ex. till Gondar en gång i veckan från huvudstaden. Av den post, som sändes efter mig inåt Abessinien, har jag ännu icke fått något. Ett s. k. telegram telefoneras till nästa telefonstation, därifrån vederbörande posttjänsteman telefonerar, vad han uppfattat till en tredje, och denne till en fjärde o. s. v. Då de entrådiga ledningarna äro i dåligt skick och likaså telefonbatterierna, så är det naturligt, att inte mycket kommer fram av det ursprungliga telegrammet. Av de tre telegram som jag sände, har, så vitt jag vet, inte ord kommit fram till Addis-Abeba.

Från Gondar gick vår karavan åt NO till staden Dabat, där härskaren över Semien, dedjasmatch Aialou, residerar. Samma dag som vi nådde Dabat hade jag i NO sett Semiens berg, mitt längtans mål sedan månader tillbaka. Före oss i Dabat låg den förut nämnde frändin från Gondar.

Dedjasmatch Aialou har byggt sin borg på en hög och otillgänglig bergplatå. Vid ett besök hos hövdingen fördes vi av tvänne hans tjänare genom den ena porten efter den andra förbi murar krönta med palissader. Det vore ingen lätt sak att storma ett sådant bergfäste, även om det säges, att det är farligare att befinna sig bakom en mulåsna än framför en abessinares gevär. Framför sista porten fingo vi göra halt för att tjänarna därinne på den innersta gården skulle hinna lägga ut mattor för oss att gå på till den byggnad, där Aialou tog emot uppe i andra våningen. När jag redogjort för avsikten med resan och dedjasmatchen lovat skicka med en eskort, kom samtalet in på religion, vilket vanligen är fallet vid besök hos hövdingarna. Under tiden bjödos vi på te, tedj (honungsdricka), talla (öl av korn), konjak och champagne i rask följd. Dedjasmatchen ville också ha reda på om man fortfarande ansåg att jorden var rund, som han hört frändi säga. Vi sökte med hjälp av våra tropikhjälmar visa, hur jorden rör sig kring solen och Aialou sade till sist: »Ja, jag tror vad ni säger». Men efter att ha varit inne på religiösa spörsmål, kom han

med frågan: »Men nog måste väl jorden ha någon grund att vila på? Finns det inte pelare, som bär upp jorden?» Vi svarade då, att han kunde se på solen och månen. Inte vilade de på några pelare. »Ja, men det är ju en helt annan sak», svarade dedjasmatchen. Av en hövding i norra Abessinien hade dr Kolmodin vid samtal med denne om jordens rörelse kring solen, fått till svar: »När jag har druckit mycket talla, tycker jag också att jorden går runt!»

Dedjasmatchen berättade om Semiens berg, hur det för en mansålder sedan var snö hela året om på Buahit, en av de högsta topparna. Nu ligger det snö däruppe bara i december. Han tillade förklarande, att snön väller fram ur jorden, då det är mulet. På berget växer det ett underligt träd, som liknar en människa. Den som känner doften av det trädet, blir svag och faller ned. Nu skulle trädet, som heter Djibara, utrotas, så att man kunde färdas på karavanvägarna över berget utan fara. Min förklaring att de obehag, som man kände uppe på berget, inte berodde på djibaran (= jättelobelia) utan på den tunna luften på dessa höjder (4 000—4 500 m), torde inte rädda djibaran.

När vi efter ytterligare 4—5 dagsmarscher kommo upp i de högre delarna av Semiens berg, såg jag under första rekognosceringsdagen på avstånd uppe mot Buahit något, som i kikaren såg ut som morän. Jag var därför nästa morgon ivrig att så tidigt som möjligt få bege mig dit upp. Just som jag skulle rida iväg, fick jag det beskedet av den eskortchef, kenjasmatch Gembeneh, som Dedjas Aialou sänt med oss, att jag skulle inte få ta ett steg utom mitt tält, om jag inte lämnade honom de stuffer, som jag tagit. Han hade order från sin herre, att jag skulle inte få ta något, vare sig jord eller sten, utan att lämna det till eskorten, som i sin tur skulle forsla stuffer och dylikt till Dabat. Därifrån skulle Aialou sända allt med en särskild karavan till inrikesministeriet i Addis-Abeba. Som jag inte hade lust att förlora någon tid för några stuffers skull, när jag sannolikt kunde vänta att finna moräner uppe vid Buahit, så slängde jag åt hövdingen de stuffer, jag tagit, och begav mig uppåt berget. Snart hade hela följet av eskorten hunnit upp mig, där jag i en liten ravin stod och slog loss en stuff. Jag kastade den över till kenjasmatchen, men han lyckades inte få tag i stuffen, utan den slog till honom på benet. Han blev ursinnig och ropade högt att jag ville stena honom och sade att han skulle skjuta Nyström och mig och sedan försvinna i ravinerna och leva som rövare i berget. Han hade förutsättningar att försörja sig på så sätt, det fick jag se ett par gånger, men då avstyrde jag hans tilltag att röva karavaner.

Denna första arbetsdag blev både lång och givande. Jag fick goda mö-
rärer som säkra bevis på att pluvialtider även i Abessinien registrerats
genom glaciärer. En lång rekognoscering förbi Buahit visade att glaci-
ärerna sträckt sig långt ner i dalarna mellan denna topp och Ras Dedjen,
den högsta. Det blev också den dagen slaget stora stuffer till eskorten. På
kvällen skrevo vi ett brev till Dedjas Aialou och protesterade mot hans sätt
att behandla oss samt begärde andra instruktioner för eskorten eller helst
en ny sådan. Jag var strängt bevakad natt och dag och vart jag gick hade
jag en samling soldater med mig. Men det var ej tid att allt för mycket
tänka på eskorten. Nu började en kartläggning av bergets högre delar
och utför dalarna så långt som glaciärerna hade gått ned och litet till.
Under tiden flyttade vi fram från trakt till trakt i berget. Vi hade en
tid vårt huvudkvarter i Meshahadalen och gjorde turer med små karava-
ner upp till Dedjenmassivet, där vi flyttade från dal till dal. Lyckligtvis
bodde det folk långt uppe i dalarna, så att vi kunde få köpa, vad vi be-
hövde av proviant. Ibland var det svårt, då eskorten naturligtvis tog för
sig först. Befolkningen lever i ytterst eländiga hyddor. Det är ont om
byggnadsvirke, varför hyddans väggar muras upp av sten, och taket består
av en bristfällig stomme av grenar, på vilken läggas ris och gräs. Det
odlas uteslutande korn och som husdjur hålles den i Abessinien vanliga
zebuboskapen samt får och höns. De högst belägna byarna träffas på c.
3 900 meters höjd.

Det karterade området växte så småningom till närmare 700 kvkm,
varav c. 400 ha varit täckta av glaciärer, vilket är ungefär 4 gånger så
stor areal som nedisningsområdet på Mount Elgon. Kartan uppgjordes i
skalan 1 : 100 000.

Hela Semiens bergmassiv utgöres av resterna utav en mycket starkt
sönderskuren vulkan med sitt centrum i det oroliga bergpartiet vid Abba
Jared och Walia Kend. Buahit och Ras Dedjen, belägna c. 20 km från
varandra, äro de högsta partierna av tvenne högfjällsblock, på vilka da-
larna gå radiellt ut i riktning från det nyssnämnda centrum. Den högsta
toppen av berget och samtidigt Abessiniens högsta når upp till 4 620 m
enligt en italiensk triangulering från Erytrea. Toppen kallas av Abessi-
narna Ras Dedjen. Kartornas namn, Ras Daschan, känna de icke till i
Abessinien. Dedjen betyder: Härföraren, som går främst framför kejs-
saren. I de lodräta stupen ser man hur lava- och tuffskikten slutta utåt
från centrum med 4—5 graders lutning. Norra hälften av berget är totalt
nedskuren i djupa raviner av bifloder till Takkazi, som flyter öster och
norr omkring Semien. Meshaha är även biflod till Takkazi.

passera. Då vi slagit läger vid en by Ya-Ya på platåranden söder om en sådan dal, upptäckte jag gamla sjösediment i en brant invid lägret. Där låg, som det visade sig, en packe av 80 meter lera och lös sandsten med bladavtryck samt svämtorvsinlagringar. I den allra översta delen av sedimentet, som där bestod av lera, låg en mängd förstenade trädstammar av upp till 70 cm i diameter och det hela täckes av ett c. 20 meter mäktigt lavatäcke. I början av karavanfärden påträffade jag söder om Nilen och c. 12 mil WSW om Ya-Ya precis samma slags sediment men på c. 250 meters lägre nivå. Det vulkaniska utbrott, som delvis täckt sjösedimentet står möjligen i samband den vulkaniska verksamhet, som utvecklades vid den fortgående utdaningen av Rift Valley. I varje fall synes det mest antagligt, att den överstjälpning, som ägt rum av den Abessinska platån, är ett led i den serie av dislokationer, som skapat Rift Valley.

Uppå Shoas gräsletter fingo vi sällskap med många andra karavaner, som kommo till från alla vägar, som leda in mot huvudstaden norrifrån. Många pilgrimer voro också på väg till en stor årlig högtid i Debra Libanos, där kejsaren också skulle vara närvarande. Den 21 maj voro vi åter i Addis-Abeba och i kontakt med yttervärlden.

Det återstod att göra en karavanfärd till södra Abessinien. Inom det avloppslösa område i Rift Valley, som ligger i Aroussi, påträffades ett antal fornsjöstrandlinjer, vilka ligga horisontellt. Utsträckningen av den högsta fornsjön, som hade sitt avlopp norrut till Hawash, är angiven genom streckning å kartskissen, fig. 16. Vid Daga Dima väster om Zwai fann jag i en fornsjöstrandlinje av vatten rundade stenåldersverktyg, gjorda av obsidian. Även yngre verktyg funnos i stora mängder. Sannolikt hade det här varit tillverkning av verktyg, ty strax intill var obsidian anstående.

De å kartan angivna bergen Kaka och Chillalo besöktes på återvägen. I dalarna på Kaka lågo utmärkt vackra moränryggar. Större delen av detta berg liksom också Chillalo har varit täckt av glaciärer. Dessa berg nå upp till c. 4 200 m och äro sålunda lägre än Semiens berg men något högre än Gojams berg. Att en så kraftig nedisning ändå existerat på Aroussibergen beror väl på att nederbörden under pluvialtiden liksom nu var större i Aroussi än i Gojam.

Det var nu i slutet av torrtiden och redan började regnen komma uppe på Somaliplatåns randberg, men nere i Rift Valley var allt förtorkat. Det var omöjligt att få drickbart vatten. Det vi grävde fram ur flodbäddarna var salt och smakade starkt av svavelväte. Som befolkningen här utgöres av nomadiserande gallaer, som mest leva på sin boskap, var det svårt för

våra tjänare att skaffa sig mjöl till bröd. Det råder också en fiendskap mellan galla och amhara. Vid ett tillfälle, då vi passerade saltsjön Shalla, fingo vi se hur gallaer, som samlade salt vid stranden, sprungo upp till sina spjut och sköldar. Här nere vid sjöarna dogo hälften av mina mul-åsnor av, som det uppgavs, larver i det nya gräs, som började spira, sedan några regn hade fallit. Vi måste köpa vanliga små åsnor för att kunna fortsätta. Där höll jag på att bli tagen av en hop spjut-beväpnade gallaer, som misstänkte, att jag ätit upp ett par barn, vilka saknades i en by, som jag passerat.

Nere i norra Sidamo vände vi för att på återvägen undersöka Aroussibergen. I Sidamo besökte vi ett par kaffefarmer, ägda av tyskar och belgare. Där växte kaffet vilt i sluttningarna. I Aroussi på Somaliplatåns sluttning mot väster och med en utomordentligt storslagen utsikt över de blå saltsjöarna i Rift Valley, hade Waldemar Nyström anlagt sin kaffefarm. Jorden är enastående bördig och klimatet idealiskt. Det finnes mångenstädes i Abessinien

storslagna utsikter och landet är vackert i stort sett, så att säga, men först när man kommit hit ned i Aroussi får man se idylliska platser, där man skulle vilja slå sig ned och bo. Där finns det lummiga parklandskap, gröna året om, samt gott om villebråd och härligt vatten.

Det kan förefalla i hög grad omotiverat att en svensk beger sig ändå ner till ekvatorn för att studera kvartärtidens nedisning, då vi här i Sverige, om någonstädes, ha de mest utmärkta tillfällena till ett sådant studium. Mot detta kan anföras, då nu allt flera bevis hopas, som visa, att de kvartära klimatväxlingarna varit samtidiga över hela jordklotet, att undersökningar över deras verkningar vid ekvatorn kunna bli viktiga kompletteringar till liknande arbeten t. ex. i Sverige, där spåren av tidigare skeden av istiden äro bortsopade. De små nedisningsområdena vid ekvatorn torde dessutom bättre och känsligare registrera klimatväx-

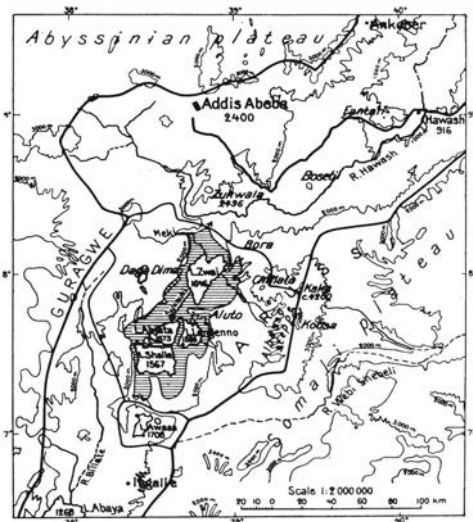

Fig. 16. Det centrala partiet utav den abessinska delen av Great Rift Valley. Inom det större av de båda avloppslösa områdena, vilka inramats av de uppdragna vattendelarna, har utbredningen av dess högsta fornsjö angivits medelst streckning.

lingarna, än de högre breddgradernas stora landisar med deras betydande sekundära inflytande på klimat. Undersökningarna vid ekvatorn böra sålunda, om de äro tillräckligt omfattande och detaljerade, kunna giva ett bidrag av värde i diskussionen om de kvartära klimatväxlingarna.
